

N:o 52.

Ank. till Riksd. kansli den 2 April 1900, kl. 2 e. m.

*Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående
öfverlåtande på Svegs kommun af kronans rätt till ett
vid afvittringen inom Svegs socken åt socknemännen till
kyrkostallar afsatt område. (I. A.)*

Vid afvittringen inom Svegs socken af Jemtlands län hade, enligt hvad i en till Riksdagen aflåten proposition (n:o 49) af den 16 nästlidne februari meddelas, ett invid sockenkyrkan beläget område, den s. k. kyrkoplanen, innehållande enligt den vid afvittringen upprättade delningsbeskrifning 14 tunnland 16 kappland afrösningsjord och 41 tunnland 16 kappland impediment, enär jordmännen vore af den beskaffenhet, att annat än litet vedbrand derå ej kunde tagas, blifvit uteslutet från all beräkning, och hade detsamma afsatts till nödigt utrymme för kyrkostallar åt socknemännen. Genom utslag den 12 september 1840 hade derefter Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet förklarad, att, enär vid granskning af afvittringsförrättningen befunnits, att hvar och en af de inom socknen befintliga byar och skifteslag erhållit egor efter innehafvande skattetal, Kongl. Maj:ts befallningshafvande pröfvade skäligen fastställa afvittringen, sådan densamma efter den laga kraftvunna delningsbeskrifningen blifvit verkställd.

Å kommunalstämma den 5 februari 1893 och kyrkostämma den 12 i samma månad hade Svegs socknemän beslutit, att, enär omförmälda

jordområde, som vid afvittringen blifvit afsatt för att bereda aflägsset boende sockenbor tillfälle att uppföra s. k. kyrkostugor, befunits vara för detta ändamål onödigt stort samt klagan ofta försports öfver svårigheten att i kyrkans närhet, hvarest rådde liflig rörelse, erhålla byggnadsplatser, berörda område skulle regleras så, att den del deraf, som icke vore för kyrkostugor behöflig, kunde få af enskilda personer förvärfvas och användas till byggnadsplatser, hvarjemte socknemännen uppdragit åt dertill utsedd person att begära förordnande för landtmätare att uppmäta och kartlägga området, afskilja nödig plats för kyrkostugor och skäligt område kring kyrkan för dess enskilda behof samt upprätta förslag till det återstående områdets indelning i tomter och gator.

Med anledning häraf hade förste landtmätaren H. J. Norrman, hvilken af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet förordnats att verkställa berörda förrättning, med biträde af gode män hållit sammanträden med socknemännens ombud och öfriga sakegare samt uppgjort plan för områdets reglering på det sätt, att området indelats i gator och 188 tomter, af hvilka 40 dels tillagts innehafvare af lägenheter, som förut inom området af kommunal- eller kyrkostämmor åt enskilde upplåtits, dels afsatts för allmänna behof, och återstående 148 tomter fördelats på de särskilda hemmansnumren inom socknen.

Sedan socknemännen å kommunalstämma den 14 mars 1897 och kyrkostämma den 28 i samma månad i hufvudsak godkänt den sålunda uppgjorda regleringsplanen, hade nu socknemännen genom utsedda ombud i en till Kongl. Maj:t stäld, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande med skrifvelse den 18 oktober 1898 öfverlemnad ansökning anhållit, att, då tomtinnehafvarne icke kunde antagas hafva endast genom den af socknemännen godkända regleringen och utan Kongl. Maj:ts medgifvande förvärfvat full eganderätt till tomterna och då det skulle i hög grad befordra ortens utveckling, om enskilda personer kunde med trygghet ur eganderättssynpunkt bebygga och bebo Svegs kyrkoplan, Kongl. Maj:t måtte godkänna beslutade upplåtelser och skedd fördelning af tomter å kyrkoplanen på sådant sätt, att lagfart kunde beviljas, samt fastställa den verkställda regleringen.

Af den uppgjorda regleringsplanen och dertill hörande handlingar inhemtades, bland annat, att, sedan rågångarne omkring ifrågavarande område, af hvilka den södra mot det kronan tillhöriga kyrkoherdebostället i församlingen och skattetorpet Färjestaden bestämts genom en den 17 september 1894 upprättad skriftlig förening, blifvit utstakade och be-

skrifna, området med derinom befintliga vägar vid uppmätning befunnits innehålla 28 hektar 17 ar 2,2 kvadratmeter eller 57 tunnland 1,9 kappland. Enligt uppgift hade genom kommunal- eller kyrkostämmobeslut på olika tider inom området till enskilde under eganderätt upplåtits sammanlagdt tolf lägenheter. Vid den föreslagna tomtregleringen hade dessa upplåtelser respekterats så till vida, som hvarje lägenhetshafvare tilldelats ett tomtområde, hvilket, så nära tomtindelningen medgäfvde, motsvarade den förut upplåtna lägenheten efter afdrag af hvad derå belöpte af den till gator afsatta areal, hvarjemte öfverenskommit, att, enär till följd af gatornas läge och andra omständigheter de särskilda lägenhetshafvarne icke i hvarje fall kunnat erhålla jemnt den areal, som förut upplåtits, utan några erhållit öfverskott och andra fått vidkännas minskning i sitt område, vederbörande lägenhetshafvare skulle för öfverskottsjord efter ett pris af 25 öre för kvadratmeter utgifva ersättning till kommunen, som efter samma grund hade att godtgöra lägenhetshafvare för minskning af hans område. Till plan omkring kyrkan, torg, skolhusplan och för andra allmänna behof hade särskilda tomter afsatts. Öfriga tomter hade utdelats på de särskilda hemmansnumren sålunda, att hvart och ett af socknens 150 hemmansnummer erhållit en tomt, med undantag af två hemman, hvilka såsom af ålder utgörande tillsammans en s. k. rök fått en tomt gemensamt, samt två andra hemman, som af samma anledning likaledes tillsammans erhållit blott en tomt; och hade socknemännen beslutit, att, derest någon af de på hemmansnumren fördelade tomterna i en framtid skulle öfvergå till annan än egaren af vederbörande hemmansnummer, denna omständighet icke skulle utgöra hinder för hemmansegaren och hans husfolk att vid kyrkobesök utan ersättning till tomtégaren erhålla nödigt rum för sig och sina dragare å den tomt, som ursprungligen blifvit tilldelad hemmanet.

I ofvan omförmälda skrifvelse hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande anført, bland annat, följande. Mot det ifrågavarande områdets indelning till tomter och gator enligt det upprättade förslaget hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke något att erinra, men deremot hyste Kongl. Maj:ts befallningshafvande åtskilliga betänkligheter mot den föreslagna tilldelningen af tomterna. Sålunda kunde till en början ifrågasättas, huruvida bestämmelsen om tomternas fördelning på de särskilda hemmansnumren inom socknen vore förenlig med rättvisa och billighet. Af afvittringshandlingarna syntes framgå, att, oaktadt kyrkoplanens afsättning, samtliga hemman i socknen erhållit mot skattetalen fullt svarande ego-

vidder, och, derest området icke ansetts böra afsättas för allmänt behof, hade detsamma således rätteligen bort tillfalla kronan. Så vidt för Kongl. Maj:ts befallningshafvande vore känt, hade efter afvittringen varit sed, att hvem som helst — jordegare eller icke jordegare — fått nyttja kyrkoplanen till bebyggande för eget behof, och i hvarje fall syntes det icke hafva varit innehafvare af från hemman under eganderätt afsöndrad lägenhet förment eller under nuvarande förhållanden kunna en sådan lägenhetshafvare förmenas att å kyrkoplanen uppföra kyrkostall för eget bruk. Att emellertid enligt det nu uppgjorda regleringsförslaget innehafvare af dylika afsöndrade lägenheter måste anses uteslutna från delegarerätt i de på hemmansnumren fördelade tomterna framginge af det förhållande, att åtskilliga i mantalslängden för Svegs socken upptagna lägenheter, som icke lydde under visst hemman, icke tilldelats tomter eller andel i sådana. Med afseende å det i ansökningen framhållna syftmålet med den sökta fastställelsen af regleringsförslaget, att derigenom skulle kunna vinnas lagfart å tomterna, syntes jemväl tomternas utdelning på hemmansnumren vara olämplig. De flesta hemmansnumren i socknen vore nemligen delade i flera brukningsdelar med olika egare, hvilken omständighet, då de särskilda brukningsdelarnes egare skulle blifva delegare i en och samma tomt, måste medföra svårigheter och oreda vid blifvande öfverlåtelse af hemmansdelar och tomter. Vidare skulle det ursprungliga ändamålet med kyrkoplanen, eller att denna skulle tjena till plats för kyrkostallar åt socknemännen, genom den ifrågasatta tomttilldelningen blifva väsentligen förfeladt, i det att icke blott alla socknemän, som ej vore hemmansegare, redan från början vore uteslutna från förmånen att ega tillgång till plats för kyrkostallar, utan äfven hemmansegare, som sålt sin tomt, skulle blifva i saknad af nämnda förmån. Det uppställda förbehållet om rätt för hemmansegare att efter försäljning af tomt fortfarande derstädes få vid kyrkobesök tillgodonjuta nödigt rum för sig, husfolk och dragare, hvilket förbehåll icke vore giltigt, med mindre detsamma särskildt intecknades i hvarje tomt, skulle nemligen, såsom innebärande skyldighet för tomtogare att å tomten hafva flera eller större byggnader, än han sjelf behöfde, säkerligen komma att finnas så hinderligt för tomternas försäljning, att säljarne antagligen i många fall skulle finna sig föranlättna att afstå från denna rätt. Slutligen och med hänsyn till det oordnade sätt, hvarpå nedsättningarna å kyrkoplanen hittills egt rum, vore, enligt Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förmenande, den möjlighet icke utesluten, att någon visade sig ega nu ej

känd laglig upplåtelse till lägenhet å kyrkoplanen, hvarigenom skulle kunna inträffa, att tomttilldelningen blefve genom domstols utslag i väsentliga delar rubbad.

På grund af hvad sålunda anförts hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till den af socknemännen beslutade tomttilldelningen, men, då det för Svegs kommun vore af stor vigt, att så snart som möjligt bestämmelser komme till stånd, genom hvilka det alltjemt pågående regellösa bebyggandet af kyrkoplanen kunde förhindras, och då, enligt Kongl. Maj:ts befallningshafvandes åsigt, frågan om eganderätten till sådana tomter, som ej redan vore på annat sätt disponerade, icke kunde på fullt rättvist sätt lösas annorlunda än så, att dessa tomter förklarades vara kommunens gemensamma egendom, hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande hemställt, att Kongl. Maj:t måtte, med fastställande af det upprättade förslaget till ifrågavarande områdes indelning till tomter och gator samt med godkännande af de utaf kommunal- eller kyrkostämmor redan meddelade upplåtelser af mark derå med de förändringar, som blefve en följd af regleringen, förklara, att alla öfriga tomter, som icke afsatts för kyrkans eller annat allmänt behof, skulle tillhöra Svegs kommun, med rätt för kommunen att för gemensam räkning försälja, utarrendera eller på annat sätt till kommunens nytta använda desamma, men med skyldighet å andra sidan att till kyrkostugor och kyrkostallar åt socknemännen upplåta tomter, om hvilkas antal och belägenhet äfvensom om sättet och ordningen för deras bebyggande och begagnande för berörda ändamål Kongl. Maj:t måtte efter förutgången utredning i antydda hänseenden meddela föreskrift.

Öfver ifrågavarande ansökning hade, på grund af särskilda remisser, utlåtanden afgifvits af öfverintendentsembetet den 29 februari 1898, af landtmäteristyrelsen den 24 april 1899 och af kammarkollegium, som vid sitt utlåtande fogat inhemtadt yttrande från domänstyrelsen, den 30 november sistnämnda år.

Af dessa myndigheter hade öfverintendentsembetet förklarat, att embetet för sin del icke funnit anledning till erinran mot det underställda regleringsförslaget; och landtmäteristyrelsen hade såsom sin åsigt uttalat, att kyrkoplanen vore att anse såsom en kommunen tillhörig fastighet, hvilken genom gäfvna tillfallit kommunen för ett dess gemensamma nytta afseende ändamål och hvarå 73 § i kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 således vore tillämplig.

Den af landtmäteristyrelsen uttalade åsigten, att ifrågavarande om-

råde borde såsom en kommunen tillhörig fastighet disponeras, hade domänstyrelsen för sin del biträdt, hvarjemte styrelsen meddelat, att styrelsen icke funnit något att erinra vid det uppgjorda regleringsförslaget.

Kammarkollegium hade, hvad först anginge frågan om eganderätten till ifrågavarande område, anfört, att, enligt kollegii åsigt, samma område, hvilket icke finnes i jordeböckerna upptaget, rätteligen vore att betrakta såsom en vid afvittringen uppkommen öfverloppsmark och att, då området vid afvittringen upplåtits åt socknemännen endast för det särskildt angifna ändamålet att tjena dem till utrymme för kyrkostallar, eganderätten dertill fortfarande tillhörde kronan. Beträffande frågan om jordområdets disposition, hade kollegium instämt i Kongl. Maj:ts befallningshafvandes uttalande om olämpligheten och orättvisan att till förfång för öfriga sockenbor på föreslaget sätt fördela området mellan socknens hemmansegare. Deremot hade kollegium funnit det icke vara obilligt, att kronan till främjande af ortens utveckling och underlättande af ett ordnad bebyggande af platsen öfverläte sin rätt till området åt Svegs kommun i syfte att af området, i den mån detsamma ej behöfde användas till plats för sockenbornas kyrkostallar eller kommunens allmänna behof, tomter kunde varda under eganderätt åt enskilde upplåtna för bebyggande. I detta afseende hade kollegium icke haft något att erinra mot den uppgjorda regleringsplanen, sådan densamma blifvit af socknemännen godkänd, men fästat uppmärksamheten derå, att samtycke till den ingångna föreningen angående sträckningen af kyrkoplanens södra rågång icke blifvit, på sätt i 49 § skiftesstadgan föreskrefves, å kronans vägnar lemnadt.

På grund af hvad sålunda anförts hade kammarkollegium hemställt, att Kongl. Maj:t måtte, med godkännande å kronans vägnar af nyssnämnda rågångsförening, i proposition föreslå Riksdagen att medgifva, att kronans rätt till ifrågavarande jordområde måtte under vissa vilkor till Svegs kommun öfverlätas.

Med afseende å hvad i ärendet sålunda förekommit har Kongl. Maj:t, som funnit hvad kammarkollegium meddelat i fråga om kyrkoplanens södra rågång icke föranleda till något Kongl. Maj:ts yttrande, härmed föreslagit Riksdagen att medgifva, att kronans rätt till förenämnda vid afvittringen i Svegs socken åt socknemännen till nödigt utrymme för kyrkostallar afsatta område finge öfverlätas på Svegs kommun under vilkor:

att området, i hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande funne det-

samma erforderligt för nyssnämnda med upplåtelsen af området afsedda ändamål, fortfarande skulle för detta ändamål användas;

att kommunen i öfrigt finge å området, i öfverensstämmelse med den plan för detsammas bebyggande, som kunde varda af Kongl. Maj:ts befallningshafvande fastställd, upplåta tomter åt enskilde på de vilkor, kommunen kunde finna skäligt bestämma;

att innehafvare af å området redan upplåtna lägenheter skulle ega att för dem utan ersättning erhålla nödigt tomtutrymme i den mån detta låte förena sig med regleringsplanens genomförande;

att, derest Kongl. Maj:ts befallningshafvande vid fastställande af berörda plan skulle finna, att någon tomt borde för något kronans ändamål undantagas, kommunen skulle vara skyldig att till kronan utan ersättning upplåta sådan tomt; samt

att för tomter inflytande försäljningsmedel skulle i första rummet användas till bestridande af sådana kostnader och utgifter, som påkallades af områdets behöriga ordnande.

Utskottet, som finner önskvärdt, att förhållandena med afseende å ifrågavarande område varda vederbörligen ordnade, och anser detta mål lämpligast kunna vinnas genom den nu föreslagna öfverlåtelsen, har icke haft något att emot Kongl. Maj:ts framställning erinra, hvadan utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts förevarande proposition må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 2 april 1900.

På statsutskottets vägnar

CHR. LUNDEBERG.
